

Quarantaine-insecten zijn geen plaag, maar een systeemtest: als je ze ziet, ben je te laat

Bij één vermoeden verliest de kweker de regie en komen handel, logistiek en bedrijfsvoering stil te staan

De boomkwekerij draait op beweging. Op groei, op handel die doorloopt, op logistiek die klopt. De afgelopen decennia is dat systeem steeds efficiënter geworden. Just-in-timelevering, internationale afzet en strakke planningen zijn de norm. Zolang alles meewerkt, functioneert dat uitstekend. Maar quarantaine-insecten laten zien hoe kwetsbaar dit model is.

Auteur: Huub Snijders

Niet omdat er meteen zichtbare schade in het gewas ontstaat, maar omdat bij één vermoeden de regie verschuift van ondernemer naar protocol. En dát moment is bepalend. Vanaf dan telt niet meer wat logisch voelt op het erf, maar wat juridisch en bestuurlijk

noodzakelijk wordt geacht om verspreiding te voorkomen. De Japanse kever en de Aziatische essenprachtkever zijn daarin geen theoretische dreiging meer. Beide staan op de Europese lijst van prioritaire quarantaine-organismen: een beperkte groep van ongeveer twintig soorten

die door de EU worden gezien als de grootste bedreiging voor teelten en natuur. Voor deze organismen gelden strengere en dwingendere regels dan voor andere Q-organismen.

‘Grotere bedrijven, met veel teelt, veel handel en veel beweging. Dáár zit dynamiek, en juist daar komt het binnen’

Van vermoeden naar stilstand

Stel een situatie voor die veel ondernemers liever niet doordenken. Het is hoogseizoen. Containerpartijen staan klaar voor export, transporten zijn geboekt, klanten rekenen op levering. Dan komt het bericht dat er in de regio een verdachte vondst is gedaan. Niet op het eigen bedrijf. Geen zichtbare schade. Geen fout. Toch gaat de partij *on hold*. Inspecties volgen. Monsters worden genomen. Vragen stapelen zich op: waar komt het plantmateriaal vandaan, welke routes heeft het afgelegd, welke partijen zijn ermee in aanraking geweest? Niemand kan zeggen of het dagen of weken duurt. Ondertussen wachten vrachtwagens, maar klanten niet. De schade ontstaat niet op het veld, maar in de planning, cashflow en vertrouwen. Dit is geen uitzonderlijk rampscenario, maar hoe quarantaine-regimes werken.

Wanneer ondernemen plaatsmaakt voor protocol

Bij reguliere plagen heeft een kweker handelingsruimte: waarnemen, ingrijpen, bijsturen. Bij quarantaine-organismen ligt dat fundamenteel anders.

‘Bij quarantaine-organismen moet een ondernemer eigenlijk meteen een stap terug doen,’ zegt Marco van Dalen, beleidsmedewerker bij Naktuinbouw. ‘Vaak al vóórdat iets officieel is bevestigd, neemt de NVWA de regie over. De situatie wordt als het ware bevroren, en daarmee ook de bedrijfsvoering.’

Volgens Van Dalen zit daar het wezenlijke verschil met beheersbare risico's. ‘Bij een gewone plaag denk je: welk middel zet ik in, hoe stuur ik bij? Bij quarantaine-insecten werkt dat niet. Dan gaan er andere krachten spelen waar je als ondernemer geen invloed meer op hebt.’

Die krachten zijn vastgelegd in draaiboeken die vooraf zijn uitgewerkt en geoefend. Niet alleen door inspectiediensten, maar ook samen met gemeenten, waterschappen en andere betrokken partijen. Zodra het protocol in werking treedt, is snelheid belangrijker dan maatwerk.

Strengere regels, geen afwegingsruimte

Dat deze maatregelen zo vergaand zijn, is geen beleidskeuze maar een verplichting, benadrukt dr. Maaïke Bruinsma, coördinerend/specialistisch adviseur bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit.

‘Bij een vermoeden of vondst van een prioritair quarantaine-organisme zijn wij verplicht om maatregelen te nemen om verdere verspreiding te voorkomen,’ zegt zij.

‘Die maatregelen zijn vastgelegd in eliminatieplannen en draaiboeken. Afhankelijk van het seizoen en de situatie kan dat betekenen dat grote gebieden worden afgebakend en dat de verplaatsing van planten, grond of groeimateriaal tijdelijk wordt verboden.’

Bij een uitbraak van de Japanse kever wordt zo snel mogelijk een gebied afgebakend. Eerst om de omvang vast te stellen, daarna om uitroeiing en verdere verspreiding te voorkomen. Zeker in de zomer, het vluchtseizoen van de kever, zijn de consequenties groot. De besmette zone beslaat minimaal één kilometer rondom de vondst, met daar omheen een bufferzone van ten minste vijf kilometer.

Binnen zo'n gebied kunnen maatregelen gelden als vernietiging van besmette planten, beperkingen op verplaatsing van planten met aanhangende grond, bodem of gebruikte substraten, inzet van chemische of biologische bestrijding, of zelfs een verbod op irrigatie van graslanden. Daarnaast worden vallen geplaatst om verspreiding te monitoren. Welke maatregelen precies gelden, hangt af van locatie, seizoen en omvang van de

Maaïke Bruinsma NVWA

besmetting. Belangrijk is dat deze maatregelen zich niet beperken tot het bedrijf waar de vondst is gedaan. Ook omliggende bedrijven kunnen direct geraakt worden.

Niet alleen de kever, maar het regime

Dat de impact groot is, blijkt uit landen waar de Japanse kever al langer voorkomt, zoals Italië en Zwitserland. Daar veroorzaken kevers forse schade doordat ze massaal optreden. Maar minstens zo groot is de impact van het bestrijdingsregime dat erop volgt.

Eisen aan boomspiegels, verplicht onkruid-beheer, gecontroleerde afvoer van groenafval en langdurige beperkingen in teelt en verplaatsing kosten ondernemers veel tijd en geld. Niet alleen de aanwezigheid van het insect, maar vooral de maatregelen daaromheen bepalen de schade.

De keten onder druk

Die schade blijft zelden beperkt tot één erf. 'Bij twijfel over een partij kan het hele mechanisme in werking treden,' zegt Van Dalen. 'Er worden monsters genomen, er komt onderzoek, en die lijnen lopen vrijwel automatisch door naar de NVWA.'

Voor bedrijven die met plantenpaspoorten werken, is tracering cruciaal. Herkomst, verplaatsingen en waardplanten moeten direct inzichtelijk zijn. 'Dat is geen administratieve bijzaak,' benadrukt Van Dalen. 'Als gegevens niet compleet zijn, kost tracering meer tijd. En die tijd werkt altijd tegen de ondernemer.'

Dat bevestigt ook Bruinsma: 'Als herkomst- of afzetgegevens niet direct compleet zijn, kan tracering langer duren. Dat kan leiden tot een groter afgebakend gebied, langdurigere maatregelen en uiteindelijk meer impact voor bedrijven.'

Ook wie alles goed doet, wordt geraakt

Volgens Erik Stuurbrink, voorzitter van de vakgroep Bomen, Vaste Planten en Zomerbloemen van LTO Nederland, is dat een van de meest confronterende aspecten.

'Bedrijven die alles netjes op orde hebben, worden alsnog meegetrokken in de maatregelen die gelden voor de zones die worden vastgesteld. Dat is op dit moment gewoon de realiteit,' zegt hij.

De regelgeving is noodzakelijk vanuit plantgezondheid, maar maakt geen onderscheid tussen schuld en onschuld. 'Voor ondernemers die niets fout hebben gedaan, maar hun bedrijf toch op slot zien gaan, is dat moeilijk te vertalen.'

Wat het extra pijnlijk maakt, is dat het vaak juist de actieve bedrijven zijn die geraakt worden. 'Grotere bedrijven, met veel teelt, veel handel en veel beweging. Dáár zit dynamiek, en juist daar komt het binnen.'

'Dat is bij de burens'

Het risico is verraderlijk. Een vondst lijkt iets van een ander, tot blijkt dat het eigen bedrijf bin-

nen dezelfde zone valt. 'Je hoort dat het ergens in de regio speelt en denkt: dat is bij de burens,' zegt Stuurbrink. 'Maar ondertussen realiseer je je niet dat jouw bedrijf óók in dat gebied ligt. En dan is je tuin ineens net zo goed dicht.' Hij vergelijkt de systematiek met vogelgriep in de veehouderij. Eén bedrijf wordt getroffen, maar in de hele zone valt het vervoer stil. Bij quarantaine-organismen komt daar nog iets bij. 'De kans bestaat dat producten uiteindelijk vernietigd moeten worden. Die impact wordt nog steeds onderschat.'

Kennis is er, maar tijd is schaars

Aan kennis ontbreekt het niet. Overheden, keuringsdiensten en sectororganisaties investeren in draaiboeken, informatievoorziening en bijeenkomsten. Er zijn handleidingen, kennisplatforms en landelijke initiatieven. Toch blijft de praktijk weerbarstig. Zolang het risico abstract blijft, wint de waan van de dag. Pas als het dichtbij komt, dringt de impact werkelijk door.

Geen kwestie van óf, maar wanneer

Quarantaine-insecten zijn geen biologisch detail en ook geen incidentendossier. Ze vormen een bedrijfskundige stresstest voor een sector die is ingericht op snelheid, vertrouwen en continue beweging. Eén vermoeden is voldoende om dat systeem abrupt stil te zetten, zonder onderscheid tussen bedrijven die alles op orde hebben en bedrijven die dat niet hebben. Daarmee is dit geen vraagstuk voor later. Het is een vraagstuk voor nu. Niet omdat de Japanse kever of essenprachtkever morgen op elk erf zit, maar omdat het moment waarop ze wél worden vermoed allesbepalend is. Dan telt voorbereiding. Dan telt tracering. Dan telt kennis. En vooral: dan telt tijd.

Wie pas nadenkt op het moment dat een vangst wordt bevestigd, is te laat. Niet biologisch, maar organisatorisch. Niet omdat de kever zo snel is, maar omdat het systeem geen vertraging verdraagt.

Als je ze ziet, ben je te laat.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!